

ЩОДО ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

© 2017 МІРЗОЄВА Т. В.

УДК 338.43:366.12

Мірзоєва Т. В. Щодо питання економічної доцільності виробництва гречки в умовах сьогодення

Мета статті полягає в дослідженні економічної ефективності виробництва гречки та знаходженні аргументів на користь економічної доцільності вирощування даної культури, зважаючи на традиційно велике її значення для вітчизняного населення. Досліджено динаміку розвитку виробництва гречки та проаналізовано його економічну ефективність в період 2011–2015 рр. у Козятинському районі Вінницької області та в окремому підприємстві даного регіону – ТОВ «АРЧІ». Розглянуто різні точки зору щодо економічної доцільності виробництва гречки в умовах сьогодення. З'ясовано, що вигідність чи невигідність вирощування даної культури для сільгоспвиробника обумовлюється низкою факторів, серед яких, на думку автора, основними є: природно-кліматичні, організаційні, технічні, агрономічні, логістичні. Доведено, що виробництво гречки є економічно доцільним в умовах сьогодення. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є пошук шляхів підвищення економічної ефективності виробництва гречки та шляхів розвитку даного напрямку за умови інтеграції національної економіки у світову.

Ключові слова: виробництво гречки, економічна ефективність, рівень рентабельності, ціна реалізації, собівартість виробництва, економічна доцільність вирощування гречки.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 17.

Мірзоєва Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: mirzoeva2005@rambler.ru

УДК 338.43:366.12

UDC 338.43:366.12

Мірзоєва Т. В. Относительно вопроса экономической

целесообразности производства гречки в условиях современности
Цель статьи состоит в исследовании экономической эффективности производства гречки и поиске аргументов в пользу экономической целесообразности выращивания данной культуры, учитывая традиционно большое её значение для отечественного населения. Исследована динамика развития производства гречки и проанализирована его экономическая эффективность в период 2011–2015 гг. в Козятинском районе Винницкой области и в отдельном предприятии данного региона – ООО «АРЧИ». Рассмотрены разные точки зрения относительно экономической целесообразности производства гречки в условиях современности. Определено, что выгодность или невыгодность выращивания данной культуры для сельхозпроизводителя обуславливается рядом факторов, среди которых, с точки зрения автора, основными являются: природо-климатические, организационные, технические, агрономические, логистические. Доказано, что производство гречки является экономически целесообразным в условиях современности. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является поиск путей повышения экономической эффективности производства гречки и путей развития данного направления в условиях интеграции национальной экономики в мировую.

Ключевые слова: производство гречки, экономическая эффективность, уровень рентабельности, цена реализации, себестоимость производства, экономическая целесообразность выращивания гречки.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 17.

Мірзоєва Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка, Національний університет біоресурсів і природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15, Киев, 03041, Украина)

E-mail: mirzoeva2005@rambler.ru

Mirzoeva T. V. On the Issue of the Economic Feasibility of the Buckwheat Production in Modern Terms

The article is aimed at studying the economic efficiency of the production of buckwheat and finding arguments in favor of the economic feasibility of cultivation of this culture, given its historical importance to the domestic population. The article studies the dynamics of the production of buckwheat and analyzes its economic efficiency between 2011 and 2015 in the Koziatyn district of Vinnytsia region and in a separate enterprise of the area – the OOO «ARCHI». The different views on the economic feasibility of buckwheat production in modern terms were considered. It has been defined that whether benefits or disadvantages of growing this culture for agricultural producer are determined by a number of factors, among which, in the author's view, the main ones are: natural-climatic, organizational, technical, agronomic, logistical. It has been proved that the production of buckwheat is economically feasible in the modern terms. Prospects for further research in this direction are search for ways to improve economic efficiency of the production of buckwheat and ways of developing this direction in the context of integration of the national economy into the world-wide.

Keywords: production of buckwheat, economic efficiency, profitability, cost of marketing, cost of production, economic feasibility of growing buckwheat.

Fig.: 1. **Tbl.:** 5. **Bibl.:** 17.

Mirzoeva Tetiana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics named after Prof. I. N. Romanenko, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: mirzoeva2005@rambler.ru

Для нашого населення та й для всіх слов'ян у цілому традиційною круп'яною культурою з давніх давен є гречка. Наприклад, ще російський полководець Олександр Суворов називав гречану кашу «богатирською». Здавна відомо, що гречка може замінити м'ясо, бо багата на залізо та легкозасвоювані білки [4]. Нині найбільше гречки вирощують у Росії, Китаї та в Україні. Щорічно українці з'їдають 155–180 тис. т гречки. Проте в останні роки ситуація на вітчизняному ринку гречки через певні складнощі привертає прискіпливу увагу як науковців, так і практиків. Фактично, вперше

скорочення посівних площ гречки і, як наслідок, обсягів її виробництва відбулося у 2010–2011 маркетинговому році, коли в Україні зібрали гречки на 50% менше обсягів споживання. Тоді ж утричі зросла й ціна на неї: з 5–6 до 14–18 грн за кілограм [7]. Удруге ситуація на ринку гречки ускладнилася у 2013–2014 маркетинговому році, коли на внутрішньому ринку створився дефіцит безпосередньо гречаної крупи на рівні 15% і ціна зросла до 25 грн за кілограм урозраб. Відтоді у виробництві гречки спостерігається постійне спадання. Приміром, якщо десять років тому збиральні площі гречки в країні були

на рівні 300–400 тис. га, то зараз – близько 130 тис. га. У 2015 р. ціна гречаної крупи досягла позначки в 50 грн. Тенденція до скорочення обсягів виробництва гречки зберігалася й у минулому 2016 р., коли виробництво скоротилося порівняно з попереднім роком більш ніж на 20%. Залишається констатувати, що виробники все менше сіють цю культуру [1; 13].

Питанню виробництва зерна й гречки, зокрема, та їх економічної ефективності приділяли увагу такі вчені, як В. Г. Андрійчук, О. В. Боднар, П. І. Гайдуцький, О. В. Захарчук, С. М. Кваша, І. Г. Кириленко, І. В. Кобута, Ю. О. Лупенко, П. Т. Саблук, Б. К. Супіханов, Л. М. Худолій, О. Г. Шпикуляк, О. М. Шпичак та інші вчені.

Разом із тим, у наукових публікаціях і в колі виробників гречки немає, на наш погляд, єдиної точки зору. Так, обсяги виробництва гречки зменшуються через її, нібито, низьку рентабельність, а також примхливість у вирощуванні. Попри це, як зазначають експерти, на глобальному ринку Україна входить у трійку світових виробників гречаної крупи. Наприклад, щорічно в Україні виробляють на експорт 6 тис. т тільки органічної гречки [10]. Крім того, національні виробники повністю задовольняють внутрішній попит на крупи в Україні. Так, частка української продукції у 2012–2016 рр. на внутрішньому ринку становила понад 99%, а частка імпорту – всього 0,5–0,9% [1]. У зв'язку з цим питання економічної ефективності виробництва гречки та доцільності її виробництва вимагає подальших досліджень з урахуванням мінливих умов сьогодення.

Метою даної статті є дослідження економічної ефективності виробництва гречки та знаходження аргументів на користь економічної доцільності вирощування даної культури, зважаючи на традиційно велике її значення для вітчизняного населення.

Досліджуючи питання економічної ефективності виробництва гречки, варто відмітити, що у 2015 р. в історії України, за даними Держкомстату, було зафіксовано найнижчий урожай гречки – 128 тис. т із площі 127,7 тис. га, при врожайності 10 ц/га. Як зазначає керівник експертної групи УКАБ Ігор Остапчук в інтерв'ю виданню «Сьогодні.іа», є декілька причин низького врожаю, основними з яких є скорочення посівних площ і рівня врожайності [15].

Одним із варіантів відповіді на те, чому сільськогосподарські виробники відмовляються від вирощування гречки, є думка керівника одного з агропідприємств на Полтавщині, де дана культура завжди була традиційною: «Відповідь на запитання «сіяти чи не сіяти?» диктує ринок. Гречка – комерційно не вигідна, «балувана» культура. Мені сьогодні вигідніше зібрати тридцятицентнерний урожай пшениці на гектарі, ніж десяти- чи дванадцятицентнерний урожай гречки. Можливо, для деяких фермерів із сертифікованим екологічним виробництвом і власною переробкою це може бути прийнятно. А якщо продавати на ринку просто вирощеним урожаєм – самі збитки. Бо навіть із тих 50 гривень за кілограм той, хто гречку вирощує і продає зерном, отримає, в кращому випадку, 12 гривень. Бо половину одразу списують у відсів, а ще у нас «накрутують»

купу витрат на переробку, транспортування, продаж. Сам по собі ринок гречки дуже непевний. Закуповують її маленькими партіями, і сьогодні попит є – завтра нема. Тому жодне велике господарство не візьметься сьогодні культивувати її у промислових масштабах. Хоча раніше, пам'ятаю, навіть галузева Асоціація гречки в Україні була...» [16].

Отже, нині, коли агровиробники здійснюють свою діяльність в умовах ринкової економіки та практично не отримують дотацій від держави, частина їх відмовляється від вирощування так званої «балуваної» гречки. Дана характеристика культури говорить про те, що технологія вирощування та обробки гречки передбачає певні специфічні особливості. Зокрема, для того, щоб отримати високі врожаї гречки, потрібно враховувати норми її висіву, біологію живлення, росту, цвітіння, необхідно вгадати із часом посіву, щоб на період цвітіння не було ні дощів, ні спеки, щоб бджола її запилила. У зв'язку з цим деякі спеціалісти вважають дану культуру примхливою у вирощуванні та, відповідно, складною й ризикованою культурою [17].

Окрім примхливості у вирощуванні, на ситуацію з виробництвом гречки та його економічну ефективність впливає такий фактор, як досить низька врожайність гречки – 10–12 ц/га. Сільськогосподарське підприємство, що вирощує в умовах сьогодення дану культуру, порівнює, скільки можна було б зібрати з такого ж гектара пшениці, соняшнику чи сої та, відповідно, переводить у ціновий еквівалент [8]. Тому більшість виробників нині відмовляються від вирощування гречки, що не є бізнес-культурою.

Хоча існує й інша точка зору щодо економічної доцільності виробництва гречки. Зокрема, фермер В'ячеслав Семенюк з Волині, що має 70 гектарів поля та вирощує різні культури, серед яких і гречку, говорить, що «виробництво гречки – справа прибуткова, а сама культура невибаглива. Посіявши всього три центнери гречки, можна зібрати цілих 5 тонн крупи восени. Для догляду та обробки не потрібно ні добрив, ні гербіцидів. Один гектар посіяної гречки приносить 14 тисяч гривень чистого прибутку, навіть якщо і продавати гречку за старою ціною – по 25–26 гривень» [13]. Окрім того, фермер зазначає, що виробництво гречки є безвідходним, оскільки солома йде на добриво, та досить рентабельним.

Питання в тому, чому ж існують кардинально протилежні точки зору стосовно економічної доцільності виробництва гречки. На думку автора, вигідність чи не вигідність вирощування даної культури обумовлюється комплексом факторів, основними з яких є: 1) *природно-кліматичні*, що залежать від регіональних особливостей – погодні умови, ґрунти тощо; 2) *організаційні* – професійність керівників і працівників аграрного підприємства та, відповідно, вміння організувати високоефективне виробництво; 3) *технічні* – забезпеченість технікою; 4) *агрономічні* – забезпеченість якісним насіннєвим матеріалом, добривами, засобами захисту рослин; 5) *логістичні* – наявність площ для зберігання та ефективних каналів збуту виробленої продукції.

Попри наявні розбіжності в думках спеціалістів щодо економічної доцільності виробництва гречки, варто відмітити, що все ж таки завдяки сільгоспвиробникам, які включають дану культуру до структури своїх посівів, наша держава входить до трійки найбільших світових виробників гречки та задовольняє внутрішній попит на дану продукцію. Відповідно можна стверджувати, що ситуація з виробництвом гречки не є катастрофічною. До того ж, гречка, як цінна круп'яна культура, має стабільний попит і ринок збуту, що забезпечує виробникам певну рентабельність. Хоча останніми роками рентабельність виробництва гречки була невисокою у зв'язку з низькою врожайністю, нині вона не є вкрай низькою, а на фоні інших культур має прийнятний рівень (табл. 1).

площі – на 28,5% (див. рис. 1) протягом досліджуваного періоду і, відповідно, валовий збір зменшився всього на 2,6%. Ще одним свідченням того, що виробництво гречки для аграріїв досить ефективно, є досить високий рівень товарності та його зростання на 5,9% протягом 2011–2015 рр. (табл. 2).

Для порівняння – динаміка розвитку виробництва гречки в Козятинському районі Вінницької області демонструє зменшення врожайності гречки у 2015 р., порівняно з 2011 р. на 9,5% і порівняно з 2014 р. – на 39% (табл. 3). Суттєве зменшення врожайності гречки у 2015 р. у цілому по району можна пояснити несприятливими погодними умовами, що мали місце в означений період, а, можливо, й тим, що в деяких аграріїв були певні проблеми – вони не мали змоги закупити якісний насінне-

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва гречки в порівнянні з іншими видами продукції рослинництва, 2015 р. (у цілому по Україні)

Показник	Пшениця озима	Гречка	Кукурудза	Ячмінь	Горох	Цукрові буряки
Виробничі витрати на 1 га, грн	10511	8301	11666	7673	8993	21313
Вироблено продукції, грн:						
на 1 га посіву	63,3	22,1	63,3	41,9	30,1	513,0
на грн виробничих витрат	1,81	2,26	1,38	1,62	1,77	1,49
Прибуток, грн:						
на га посіву	6892	5097	5674	7336	4205	3583
на 1 грн виробничих витрат	0,66	0,61	0,49	0,96	0,47	0,17
Рівень рентабельності, збитковості (-), %	66,0	38,9	27,5	48,6	62,7	36,8

Джерело: складено за [5].

Як видно з табл. 1, у 2015 р. рентабельність виробництва гречки в цілому по Україні становила 38,9%, що є нижче за рентабельність таких культур, як пшениця озима, ячмінь та горох, але вище за рентабельність кукурудзи та цукрових буряків.

Ймовірно, деякою мірою, на такий рівень рентабельності виробництва вплинуло те, що у 2015 р. в областях сільгоспідприємствам і фермерам виплачували по 500 грн дотації за кожен гектар під гречкою. Крім того, останнє позначилося на тому, що під урожай 2016 р. цією культурою було засіяно близько 150 тис. га, що на 22,3 тис. га, або на 14,9% більше, ніж у 2015 р. [3]. Відповідно до зростання посівних площ у 2016 р., порівняно з 2015 р., виробництво гречки збільшилося на понад 60 тис. т. Мало місце й зростання врожайності гречки, що у 2016 р. у середньому по Україні становила 12,8 ц/га [5].

Прикладом ефективного виробництва гречки є вирощування даної культури в ТОВ «АРЧІ» Козятинського району Вінницької області. Так, протягом 2011–2015 рр. у даному господарстві врожайність гречки зросла з 16,2 ц/га до 22,1 ц/га, або на 36,2% (рис. 1). Можливо, врожайність могла б зберегтися і на рівні 2014 р. – 23,3 ц/га, але 2015 р. характеризувався складними погодними умовами.

Зростання врожайності гречки в досліджуваному підприємстві нівелювало суттєве скорочення засівної

вий матеріал, не вклялися в строки сівби тощо. Протягом досліджуваного періоду Козятинському районі засівні площі гречки скоротилися аж на 56,7% – очевидно, що сільгоспвиробники віддавали перевагу більш вигідним культурам. Проте рівень товарності гречки в Козятинському районі у 2015 р. збільшився на 96%, що свідчить про існування, як уже зазначалося, попиту на гречку. Зважаючи на це, підприємства досліджуваного регіону реалізували врожай минулих років, коли фіксувалася значна врожайність та значні валові збори гречки.

Розрахунки економічної ефективності вирощування гречки в ТОВ «АРЧІ» в Козятинському районі Вінницької області свідчать, що рівень рентабельності протягом 2011–2015 рр. зменшився з 508,0% до 38,9% (табл. 4). Настільки суттєве падіння рентабельності виробництва гречки зумовлено низькою факторів, основними з яких є зростання протягом досліджуваного періоду виробничої та повної собівартості 1 ц гречки – в шість разів і в дев'ять відповідно. Варто відмітити, що у 2015 р. відбулося збільшення собівартості виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції у зв'язку з подорожчанням паливно-мастильних матеріалів, девальвацією гривні тощо. У структурі собівартості гречки найбільша частина витрат припадає на мінеральні добрива, насіння та паливно-мастильні матеріали, тобто найбільше витрачається під час сівби.

Рис. 1. Динаміка зміни врожайності гречки та засівної площі в ТОВ «АРЧІ» Козятинського району Вінницької області

Таблиця 2

Динаміка розвитку виробництва гречки у ТОВ «АРЧІ» Козятинського району Вінницької області, %

Показник	Рік					
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 2011 р.
Урожайність, ц/га	16,2	15,2	17,6	23,3	22,1	136,2
Засівна площа, га	330	257	195	213	236	71,5
Валовий збір, ц	5348	3901	3423	4970	5208	97,4
Реалізовано, ц	4896	3545	4925	4609	5050	103,1
Рівень товарності, %	91,5	90,9	143,9	92,7	97,0	105,9

Джерело: складено за [2].

Таблиця 3

Динаміка розвитку виробництва гречки в Козятинському районі Вінницької області

Показник	Рік					
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 2011 р.
Урожайність, ц/га	14,1	13,1	19,5	20,8	12,7	90,5
Засівна площа, га	2305	1940	792	1185	998	43,3
Валовий збір, ц	32453	25320	15479	24684	12718	39,2
Реалізовано, ц	19699	19575	21334	23531	15134	76,8
Рівень товарності, %	60,7	77,3	137,8	95,3	119,0	196,0

Джерело: складено за [2].

Таблиця 4

Економічна ефективність виробництва гречки у ТОВ «АРЧІ» в Козятинському районі Вінницької області

Показник	Рік					
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 2011 р.
Виробнича собівартість 1 ц гречки, грн	62,38	64,14	173,24	156,86	376,15	603,0
Повна собівартість 1 ц гречки, грн	68,46	70,41	190,15	172,14	611,88	893,7
Ціна реалізації 1 ц, грн	416,3	388,6	255,1	335,0	850,1	204,2
Прибуток, грн:						
на 1 ц гречки	347,8	318,2	65,0	162,9	238,2	68,5
на 1 га посіву	5160	4389	1642	3524	5097	98,8
Рівень рентабельності, %	508,0	451,9	34,2	94,6	38,9	x

Джерело: складено за [2].

Що стосується ціни реалізації 1 ц гречки, то в досліджуваному підприємстві вона зростає протягом 2011–2015 рр. у 2 рази (див. табл. 4). Проте експерти наголошують, що «виробники гречки одержують мізер, левову частину коштів з цього мають переробники. Орієнтовний вихід гречаної крупы після обробки становить 15–16 грн/кг. А торгівля знімає вершки» [14]. Тобто найбільше заробляє не виробник, не переробник, а посередницькі структури, що, в принципі, є традиційно й типово для національної економіки. Тому вкотре хочеться наголосити на необхідності державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Дослідження економічної ефективності виробництва гречки в Козятинському районі Вінницької області свідчить, що сільгоспвиробники можуть досягти значних економічних результатів, працюючи з цією культурою. Так, у 2015 р. у досліджуваному регіоні рентабельність виробництва гречки становила 125% (табл. 5). Порівняно з 2011 р. у 2015 р. майже вдвічі виріс прибуток на 1 ц гречки, а на 1 га посіву – в 3,5 разу.

надбавку до 30–50%, її популярність у Європі тільки починає зростати.

Перевагою гречки, що складає її особливу практичну цінність, є й те, що вона чи не єдина сільськогосподарська культура, що не тільки не боїться бур'янів, а й бореться з ними: в перший рік посіву гречка витісняє й глушить бур'яни, а на другий рік поле стає ідеально чистим без втручання людини [9].

Важливим аргументом на користь вирощування гречки є потенційні можливості, приховані також у відходах її виробництва, зокрема в лушпинні, що цінується в азійських країнах. Гречане лушпиння цінне тим, що воно відрізняється високою міцністю й легкістю та має ортопедичні властивості. Так, у Японії воно є традиційним наповнювачем для подушок, і там вважають, що такі подушки позбавляють головного болю. Лікарі пояснюють це тим, що подушки, наповнені гречаним лушпинням, виправляють деформацію хребта та мають здатність зберігати форму, що допомагає позбутися хронічного головного болю.

Таблиця 5

Економічна ефективність виробництва гречки в Козятинському районі Вінницької області

Показник	Рік					
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 2011 р.
Виробнича собівартість 1 ц гречки, грн	157,58	190,36	153,34	153,50	346,00	219,6
Повна собівартість 1 ц гречки, грн	195,21	192,22	212,06	161,70	351,50	180,1
Ціна реалізації 1 ц, грн	415,8	377,3	265,1	348,2	790,8	190,2
Прибуток, грн:						
на 1 ц гречки	220,5	185,1	53,1	186,5	439,3	199,2
на 1 га посіву	1885	1868	1430	3704	6662	353,4
Рівень рентабельності, %	113,0	96,3	25,0	115,4	125,0	x

Джерело: складено за [2].

Досліджуючи питання економічної доцільності виробництва гречки, не можна оминати увагою потенціал цієї культури, який цілком можливо реалізувати в умовах сьогодення. Перш за все, потенціал гречки криється в тому, що за вмістом незамінних кислот її білок прирівнюється до продуктів тваринного походження та вважається рівноцінною заміною м'яса. У світі ж нині з'являється все більше прихильників здорового харчування та органічної продукції. Крім того, безпосередньо технологічний процес вирощування гречки виключає можливість використання пестицидів. А Україна має як сприятливі умови для вирощування корисної для організму людини гречки, так і можливості її органічного виробництва. Так, у ПП «Агроєкологія» з Полтавщини, що спеціалізується на органічному землеробстві, основним ринком збуту є Швейцарія, куди спрямовується 80% їхнього експорту гречки. Крім того, підприємство експортує гречку до Німеччини [12]. Можливість реалізувати свою продукцію до Європи в підприємства з'явилася після того, як воно отримало найскладніший за вимогами сертифікат BioSuisse. Окрім того, даний сертифікат дає й пізніші вигоди – органічна гречка має

Економічне значення гречки полягає ще й у тому, що вона є цінним медоносом, а отже, її виробництво сприяє розвитку бджільництва. Загалом, фахівці відмічають, що поєднання виробництва гречки й меду дає подвійну економічну вигоду, оскільки в такому випадку як збільшується продуктивність пасік, так і значно підвищується врожайність гречки внаслідок запилення бджолами. Збільшення обсягів виробництва гречки деякою мірою може сприяти й розвитку тваринництва, оскільки побічна продукція її виробництва, зокрема солома й полова, є цінним кормом для тварин. Загалом, ефективне виробництво гречки дозволяє вести практично безвідходне багатогалузеве господарство, отримуючи гречану крупу, гречане борошно, мед, віск, прополіс [6; 11].

ВИСНОВКИ

Виходячи з викладеного можна зробити деякі висновки. Сільськогосподарське підприємство в умовах сьогодення може отримати як збиток, так і прибуток від виробництва гречки, що залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Думка про те, що гречка є не вигідною культурою, на наш погляд, хибна.

Аналіз економічної ефективності виробництва гречки свідчить про те, що дана культура може забезпечити виробникам високі прибутки. Крім того, про економічну доцільність виробництва гречки в сучасних умовах господарювання свідчить низка аргументів, основними серед яких є: потенціал гречки як органічної культури; можливість безвідходного виробництва, оскільки гречане лушпиння, солому й полову можна використовувати; корисність гречки як цінної медоносної культури; здатність гречки боротися з бур'янами. Таким чином, у сучасних умовах інтеграції національної економіки у світову подальший розвиток виробництва гречки є доцільним і необхідним з огляду на наявні переваги даної культури, які притаманні тільки їй. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Виробництво гречки в Україні скоротилося на 20% (Опитування). URL: <http://agro-online.com.ua/ru/public/blog/12551/details/>
2. Головне управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/>
3. Гречка в Україні подешевшає – прогноз // zik. 23 липня 2016 р. URL: http://zik.ua/news/2016/07/23/grechka_v_ukraini_podeshevshaie__prognoz_719092
4. Гречку називали татаркою, чорним рисом, сарацинкою, буковоподібним горішком // Gazeta.ua. 16 липня 2012 р. URL: https://gazeta.ua/articles/slivce/_grechku-nazivali-tatarkoyu-chornim-risom-saracinkoyu-bukovopodibnim-gorishkom/445869
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Економічна доцільність вирощування гречки. Пропозиція. 12.10.2016 р. URL: <http://propozitsiya.com.ua/ekonomichna-docilnist-vyroshchuvannya-grechky>
7. Іщенко Г. Гречані граблі-2016 // Урядовий кур'єр. 31 травня 2016 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/grechani-grabli-2016/>
8. Квітка Г. Гречка: причин для подорожчання немає // Голос України. 30.05.2017 р. URL: <http://www.golos.com.ua/article/289513>
9. Корисні властивості гречки. URL: <http://www.apteka-puls.com/puls-195.html>
10. Кучер А. В., Кучер Л. Ю. Економічне управління проектом виробництва органічної гречки // Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир, 2016. С. 49–55. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/5179/1/Organik_2016_49-55.pdf
11. Рекомендації з вирощування гречки у проміжних посівах/В. В. Іванишин, І. А. Шувар, В. М. Сендецький, Л. В. Ценило, Р. Ю. Гаврилянчик. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. 48 с.
12. Самойленко І. Гречка, сер! *Зерно: журнал сучасного агропромисловця*. Березень 2017 р. URL: <http://www.zerno-ua.com/journals/2017/mart-2017-god/grechka-ser>
13. Скільки коштує виростити гречку? URL: <http://rozhyshche.rayon.in.ua/topics/412-skilki-koshstue-virostiti-grechku>
14. Тараненко В. Гречані кульбіти. 03.03.2016 р. URL: <https://ngp-ua.info/2016/03/26241>
13. Остапчук І. Українці мають змиритися, що ця крупа не буде дешевою ще як мінімум два місяці. URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/zhittyja/scho-vidbuvayetsya-z-grechkoyu-673200.html>
15. Ціни на гречку б'ють рекорди: скільки буде коштувати крупа до кінця літа і чому // Сьогодні. 16 червня 2016 р. URL: <http://ukr.segodayna.ua/ukraine/ceny-na-grechku-byut-rekordy-skolko-krupa-budet-stoit-k-koncu-leta-i-pochemu-724990.html>
16. Чому гречка коштує по 50 грн за кілограм. URL: <http://ridna.ua/2016/06/chomu-hrechka-koshtuje-po-50-hrn-za-kilohram/>
17. Як виростити високий урожай гречки. Пропозиція. 04.03.2017 р. URL: <http://propozitsiya.com.ua/yak-virostiti-visokiy-urozhay-grechki>

REFERENCES

- "Chomu hrechka koshtuie po 50 hrn za kilohram" [Why buckwheat is worth 50 UAH per kilogram]. <http://ridna.ua/2016/06/chomu-hrechka-koshtuje-po-50-hrn-za-kilohram/>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- "Ekonomichna dotsilnist vyroshchuvannya hrechky" [Economic expediency of growing buckwheat]. <http://propozitsiya.com.ua/ekonomichna-docilnist-vyroshchuvannya-grechky>
- "Hrechku nazyvaly tatarcoiu, chornym rysom, saratsynkoiu, bukovopodibnym horishkom" [The buckwheat was called Tatar, black rice, saracinka, beech-nut]. https://gazeta.ua/articles/slivce/_grechku-nazivali-tatarkoyu-chornim-risom-saracinkoyu-bukovopodibnim-gorishkom/445869
- Holovne upravlinnia statystyky u Vinnytskii oblasti. <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/>
- "Hrechka v Ukraini podeshvshaie – prohnoz" [Buckwheat in Ukraine will become cheaper - forecast]. zik.ua/news/2016/07/23/grechka_v_ukraini_podeshevshaie__prognoz_719092
- Ishchenko, H. "Hrechani hrabli-2016" [Buckwheat rake-2016]. [Uriadovyi kurier. https://ukurier.gov.ua/uk/articles/grechani-grabli-2016/](https://ukurier.gov.ua/uk/articles/grechani-grabli-2016/)
- Ivanyshyn, V. V. et al. *Rekomendatsii z vyroshchuvannya hrechky u promizhnykh posivakh* [Recommendations for growing buckwheat in intermediate crops]. Ivano-Frankivsk: Symfoniia forte, 2015.
- "Korysni vlastyosti hrechky" [Useful properties of buckwheat]. <http://www.apteka-puls.com/puls-195.html>
- Kucher, A. V., and Kucher, L. Yu. "Ekonomichne upravlinnia proektom vyrobnytstva orhanichnoi hrechky" [Economic management of the organic buckwheat project]. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka*. http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/5179/1/Organik_2016_49-55.pdf
- Kvitka, H. "Hrechka: prychny dlia podorozhchannia nemaie" [Buckwheat: there are no reasons for rising prices]. [Holos Ukrainy. http://www.golos.com.ua/article/289513](http://www.golos.com.ua/article/289513)
- Ostapchuk, I. "Ukrainci maiut zmyrytysia, shcho tsia krupa ne bude deshevoiu shche yak minimum dva misiatsi" [Ukrainians must accept that this cereal will not be cheap for at least two months]. <https://tsn.ua/blogi/themes/zhittyja/scho-vidbuvayetsya-z-grechkoyu-673200.html>
- "Skilky koshtuie vyrostyty hrechku?" [How much does buckwheat grow?]. <http://rozhyshche.rayon.in.ua/topics/412-skilki-koshstue-virostiti-grechku>
- Samoilenko, I. "Hrechka, ser!" [Buckwheat, sir!]. *Zerno: zhurnal suchasnoho ahropromyslovtsia*. <http://www.zerno-ua.com/journals/2017/mart-2017-god/grechka-ser>
- Taranenko, V. "Hrechani kulbity" [Buckwheat Kulbita]. <https://ngp-ua.info/2016/03/26241>

“Tsiny na hrechku biut rekordy: skilky bude koshtuvaty kru-pa do kintsia lita i chomu” [Prices for buckwheat beat records: how much will the grain cost to the end of the summer and why]. Syo-hodni. <http://ukr.segodnya.ua/ukraine/ceny-na-grechku-byut-rekordny-skolko-krupa-budet-stoit-k-koncu-leta-i-pochemu-724990.html>

“Vyrobnytstvo hrechky v Ukraini skorotylosia na 20% (Opyt-u-vannia)” [Buckwheat production in Ukraine declined by 20% (Polls)]. <http://agro-online.com.ua/ru/public/blog/12551/details/>

“Yak vyrostyty vysokiy urozhai hrechky” [How to grow a high crop of buckwheat]. Propozytsiia. <http://propozytsiya.com.ua/yak-virostity-visokiy-urozhay-grechki>

УДК 338.48:330.3

ТУРИСТИЧНІ КЛАСТЕРИ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИБОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

©2017 ТИЩЕНКО О. П.

УДК 338.48:330.3

Тищенко О. П. Туристичні кластери: проблеми ідентифікації та вибору національної моделі розвитку

Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних підходів до ідентифікації туристичних кластерів в Україні, розробленні системи показників оцінювання результативності їхньої діяльності та пропозицій щодо формування механізму державної кластерної політики у сфері туризму. За результатами дослідження визначено критерії доцільності участі у створенні туристичного кластера з точки зору його потенційних учасників; запропоновано систему показників для здійснення моніторингу, ідентифікації та оцінки процесу становлення, функціонування туристичного кластера та його ролі в підвищенні конкурентоспроможності економіки; обґрунтовано підходи щодо оцінювання синергетичного ефекту, спричиненого розвитком туристичного кластера. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення та апробація методик щодо ідентифікації туристичних кластерів, оцінювання їх діяльності та впливу на соціально-економічний розвиток. Застосування зазначених методик дозволить обґрунтовувати обсяги та форми надання державної підтримки кластерних ініціатив, яка має розглядатись як складовий елемент системної й послідовної політики держави щодо кластеризації туристичної сфери країни.

Ключові слова: державна кластерна політика, ідентифікація туристичних кластерів, кластерний підхід, національна модель управління розвитком туристичних кластерів, оцінювання, синергетичний ефект, туристичні кластери.

Табл.: 1. Бібл.: 11.

Тищенко Олександр Петрович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри макроекономіки та державного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: talp@meta.ua

УДК 338.48:330.3

UDC 338.48:330.3

Тищенко А. П. Туристические кластеры: проблемы идентификации и выбора национальной модели развития

Tyshchenko O. P. The Tourism Clusters: Problems of Identification and Selection of the National Development Model

Цель статьи состоит в обосновании концептуальных подходов к идентификации туристических кластеров в Украине, разработке системы показателей оценки результативности их деятельности и предложений по формированию механизма государственной кластерной политики в сфере туризма. По результатам исследования определены критерии целесообразности участия в создании туристического кластера с точки зрения его потенциальных участников; предложена система показателей для осуществления мониторинга, идентификации и оценки процесса становления, функционирования туристического кластера и его роли в повышении конкурентоспособности экономики; обоснованы подходы к оценке синергетического эффекта, вызванного развитием туристического кластера. Перспективными направлениями дальнейших исследований является разработка и апробация методик по идентификации туристических кластеров, оценке их деятельности и влиянию на социально-экономическое развитие. Применение указанных методик позволит обосновывать объемы и формы предоставления государственной поддержки кластерных инициатив, которая должна рассматриваться как составной элемент системной и последовательной политики государства по кластеризации туристической сферы страны.

The publication is aimed at substantiating conceptual approaches to identifying tourism clusters in Ukraine, developing a system of indicators to evaluate their performance and proposals as to formation of mechanism for the State cluster policy in the tourism sphere. The study has determined criteria for feasibility of participation in the establishment of a tourism cluster in terms of its potential participants; a system of indicators to provide monitoring, identifying and evaluating the development process, operation of the tourism cluster and its role in enhancing the competitiveness of economy have been proposed; approaches to evaluation of the synergistic effect as result of development of the tourism cluster have been substantiated. Development and testing methodologies to identify tourism clusters, to evaluate their performance and impact on socio-economic development are promising directions for further research. The use of the indicated methodologies will provide a basis for the scope and form of the State support for cluster initiatives, which should be seen as an integral part of the State's systemic and consistent policy on clustering of the country's tourism sphere.

Ключевые слова: государственная кластерная политика, идентификация туристических кластеров, кластерный подход, национальная модель управления развитием туристических кластеров, оценивание, синергетический эффект, туристические кластеры.

Keywords: the State cluster policy, identification of tourism clusters, cluster approach, national model for managing the development of tourism cluster, evaluation, synergistic effect, tourism clusters.

Табл.: 1. Библ.: 11.

Tabl.: 1. Bibl.: 11.

Тищенко Олександр Петрович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри макроекономіки та державного управління, ГВУЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

Tyshchenko Oleksandr P. – D. Sc. (Economics), Senior Research Fellow, Professor of the Department of Macroeconomics and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: talp@meta.ua

E-mail: talp@meta.ua